

RECENSIES & SIGNALEMENTEN

FRANTZ VAN DORPE

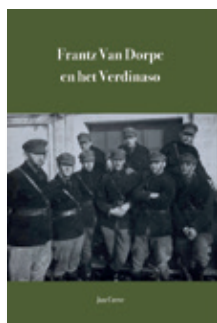
LODE WILS

Jan Creve, *Frantz Van Dorpe en het Verdinaso*

In eigen beheer, 2021, 104 pp., ISBN 9789464337013

Vincent Stuer, *Hoogmoed. Van Verdinaso tot verzet*

Gent, Borgerhoff & Lamberigts, 2021, 312 pp., ISBN 9789463935142

Naar aanleiding van de overdracht aan de stad Sint-Niklaas van het archief van Frantz Van Dorpe, die haar burgemeester was in 1965-1976, verschenen deze twee boeken over de man, en werd een colloquium gehouden over zijn optreden.

De historicus Jan Creve heeft al in 1987 een *Geschiedenis van het Verdinaso en zijn milities* gepubliceerd, en nadien kortere bijdragen over verschillende voormannen van die beweging. Hij reconstrueerde nu wetenschappelijk het optreden van Van Dorpe in het Verdinaso, vanaf de zomer 1932 toen de beweging nog een uitgesproken anti-

Belgische koers voer, tot februari 1941 toen hij er uitgesloten werd.

Vincent Stuer daarentegen heeft een biografie geschreven, met naast de periode in het Verdinaso de nadruk op Van Dorpes op-

treden in het verzet vanaf 1942 en als strijdvaardige aanhanger van koning Leopold III tot 1951. De verdere veertig jaren van zijn leven worden niet belicht, al bleef Van Dorpe op verschillende terreinen bedrijvig. Dit meer literaire dan wetenschappelijk gestaafe werk wordt door Geert Mak terecht aanbevolen als “een zeldzaam boeiende biografie over een fascinerende figuur”. Het steunt op een uitgebreid onderzoek, maar bronvermeldingen ontbreken.

Frantz werd in 1906 geboren in Kortrijk, als zoon van een flamingantisch advocaat, die zich zakelijk zou verbinden met de Sint-Niklase ondernemersfamilie van zijn vrouw, een Janssens de Varebeke. In dat perspectief koos Frantz voor de Hogere Nijverheidsschool in Gent, waar hij in 1926 afstudeerde als “textiel-ingenieur, gespecialiseerd in verf-kunde”. Hij ging aan de slag bij het Belgische dochterbedrijf van de chemie-reus I.G. Farben, tot in 1939.

Over zijn deelname aan het anti-Belgisch geworden Vlaams-nationalisme heeft de later Belgisch-nationalistisch geworden Van Dorpe geen getuigenissen bewaard, zodat de auteurs die niet vonden in zijn archief. Maar vast staat dat hij in januari 1932 Brussels correspondent was van het Vlaams-nationalistische dagblad *De Schelde*, dat in Antwerpen verscheen. Hij leverde er toen twee anonieme hoofd artikels onder de titel *Mechelen tegen Vlaanderen*, over “Hoe het episcopaat het licht schuwt... Hoe de waarheid geweld wordt aangedaan” inzake de Romebedevaart van de scholieren. (Die hadden van de paus een afstraffing gekregen omdat ze niet gehoorzaam genoeg waren.)

Volgens Frantz' lidkaart nr. 0014 van het Verdinaso, afdeling (groot-) Brussel, werd hij

“ingeschreven den 1-7-32”. Dat werd bevestigd “Voor de leiding” met een onleesbare handtekening. Voor “De afdelingshoofdman” ondertekende... F. Van Dorpe zelf, terwijl de voorziene “Handtekening van het lid” ontbreekt. Creve vermoedt dat Frantz al van vroeger in 1932 actief was, en vermeldt dat hij pas in april 1933 door de Leider Joris Van Severen officieel benoemd werd tot hoofdman, maar al veel eerder de touwtjes in handen had. Het doet mij denken aan wat Jef Van Bilsen, die Frantz in 1937 zou opvolgen als hoofdman in Brussel, me zegde in een interview: “bij gebrek aan kaderleden in de beweging, die zich opblies voor het oog van de buitenwereld, werden wij te jong benoemd in functies die we niet aankonden.”

Door die jeugdige leeftijd was Frantz wel geschikt om een indrukwekkende activiteit te ontwikkelen in dienst van de beweging, met naast propaganda in artikels en in toespraken over het hele land, ook optreden als ‘gewestcommissaris van het Verdinaso voor Brabant’ en leider van de Dietse Militie in die provincie. Hij werd herhaaldelijk gekwetst in straatgevechten met socialistische tegenstanders, totdat in 1934 ‘private militias’ bij wet verboden werden.

Naast dat militieverbod had de regering tal van administratieve maatregelen genomen om het revolutionaire Verdinaso, dat ten doel had België te verscheuren, lam te leggen. Van Severen koos eieren voor zijn geld en sloeg nog in dat jaar een ‘nieuwe marsrichting’ in: in de plaats van een aanhechting van Vlaanderen bij Holland, zou de beweging onder de oude leuze “Dietsland en Orde!” voortaan een vreedzaam herstel van de Bourgondische Nederlanden nastreven, door een samengaan van België, Nederland en Luxemburg, een soort Benelux dus. “Dietsland” werd ook bij Frantz een synoniem voor “Bourgondië of Groot-België”. “Orde” bleef betekenen de vervanging van de “misprezen parlementaire democratie door een corporatief

regime van fascistische signatuur”.

Door de nieuwe marsrichting zou het ledental zakken tot onder de drieduizend, maar het Verdinaso zou er toch een aantal bezielen om in uniform en gedisciplineerd zijn boodschap uit te dragen in een Dietse Militanten Orde. De commandant daarvan, Jef François, zou daardoor steeds meer invloed krijgen. Van Dorpe bleef een belangrijk propagandist, die in zijn artikels vooral de Vlaams-nationalisten aanviel, en aanvankelijk nog altijd het klerikale gekonkel en de verpolitiekte geestelijkheid. Maar in de volgende jaren verschoof de koers van de beweging, die nu ook onder de Franstalige conservatieven belangstelling wilde wekken voor de ‘Bourgondische’ of Groot-Belgische idee. Daarbij bewees Van Dorpe goede diensten, hij die thuis was in bourgeois-milieus van Sint-Niklaas en Kortrijk, en nu ook al van Brussel. Bijzonder voor de Belgisch-Nederlands-Luxemburgse toenadering was hij actief. Toch bleef het antisemitisme van het Verdinaso ook bij hem opvallend, zelfs nog na de gruwelijke Kristallnacht van nazi-Duitsland in november 1938.

Hoewel hij vanaf 1936 zware interne kritiek had op de gang van zaken in het Verdinaso tijdens het François-tijdperk, ging Frantz voort met naar buiten de Leider op te hementen die zijn klachten negeerde. Het streefdoel van de beweging was dat, zoals in Italië de koning onbepaalde macht had gegeven aan Mussolini, Leopold III dat zou doen aan Van Severen.

Terwijl Hitler in maart 1939 Tsjechië inlijfde, zodat de Tweede Wereldoorlog op uitbreken stond, kwam in februari-april de crisis van het parlementair stelsel in België op een dieptepunt, met tot slot nieuwe verkiezingen en een moeizame regeringsvorming. Van Dorpe trok eind april volgend besluit in het weekblad van de beweging: “De democraten, bewust van hun eigen onmacht, vragen volmacht aan de koning tot 1 december a.s. Wij ook,

wij eisen volmacht voor de Koning. Maar dan echte volmacht, volledige en volwaardige volmacht, zoals die, niet door de knechten van het regime, maar wel door geheel het gezonde Volk aan den Koning wordt opgedragen. Volmacht om de Parlement-ratten naar huis te sturen, niet in rijk-betaald verlof en tot 1 december, maar onbetaald en voorgoed. Volmacht om het Land te reorganiseren, op de gezonde basis van het nationaal corporatiewezen. Volmacht om het Land te versterken en te bewapenen zoals dit behoort in tijden van nood. Volmacht om de verraderlijke, volksverdelende partijen voor altijd onschadelijk te maken, de partijpolitiekers te verjagen, en een Regering aan te stellen die de hervorming van de Staat volgens de christelijke ordeleer met de nodige daadkracht weet door te voeren, die de eenheid van het Land in al haar consequenties herstelt, die het Belgische Vaderland leidt naar zijn grootse Nederlandse bestemming. Daarom: weg met het regime! Weg met het Parlement! Leve de Koning! Heil 't Dinaso.”

Na het uitbreken van de oorlog, die voorlopig België nog spaarde, bood Van Dorpe op 25 oktober 1939 zijn ontslag als gouvleider aan. Van Severen weigerde het en gaf hem ‘het bevel’ om alle kritiek op de leiding stop te zetten. Maar op 8 maart 1940 ontsloeg hij hem niet alleen, maar sloot hem ook publiek uit de beweging, wegens zijn ‘onwaardige’ kritiek op de leiding.

Op 10 mei viel nazi-Duitsland het land binnen en werden Van Severen, François, Pol Le Roy en enkele andere Dinasmilitanten, samen met honderden andere verdachten gearresteerd door de Belgische overheid. Tien dagen later werd Van Severen vermoord door Franse militairen tijdens de ineenstorting van hun leger; François kwam pas in augustus terug in het land, Le Roy in september. De beweging was stuurloos, nu ze haar richting moest bepalen onder de Duitse heerschappij. Van Dorpe trad weer op in haar schoot, in de hoop dat hij met gelijkgezinden als Paul Persyn, Hubert Melis en Jef

Van Bilsen het Verdinaso zou kunnen sturen in een Belgische Nieuwe Orde; hij kon zich doen erkennen als de leider van de persdienst. Gelukkig voor hem gaf de bezetter het Verdinaso in handen van de nationaal-socialisten François en Le Roy, die in februari 1941 Van Dorpe, Van Bilsen en Persyn uitsloten. Het had niet gebaat dat Frantz, om de toelating te verkrijgen een krant uit te geven, de Dinaso’s had geprezen als “die altesten Freunde des neuen Deutschlands in Belgien”. Hij kreeg zelfs een boete omdat hij zonder toelating nog een uitvoerige nota verspreid had. De beweging werd op Duits bevel al in mei opgeslorpt door het Vlaams Nationaal Verbond (VNV).

Hoe was het mogelijk dat deze man een figuur van betekenis zou worden in het anti-Duitse verzet, als geheim inlichtings- en actieagent voor de Britten? Dat kwam letterlijk plots uit de lucht gevallen. Op 16 november 1942 landde zijn oudere broer Jef, als valschermspringer ‘Baboon’, in Zuid-West-Vlaanderen met de opdracht vanwege de Britse veiligheidsdiensten om een netwerk op te bouwen, bijzonder in het landbouwmilieu. Het ging er vooral om dat er zo weinig mogelijk vlas, lijnzaad en koolzaad in Duitse handen mocht komen; met daarnaast verschillende inlichtings- en propaganda-opdrachten.

“Voordien betekende Engeland voor Frantz nog vooral jeugdsentiment, een gekoesterde herinnering aan de mooiste jaren van zijn leven, bij het begin van de jaren ‘20... Hij liep school in Wimbledon College, op de rand van de volwassenheid”, schrijft Stuer. Dat waren twee schooljaren in 1920-1922, toen het gezin in Engeland woonde omdat de vader er werkte voor de familiebedrijven. Een foto uit 1921 toont Jef en Frantz in militair uniform van het Cadet Corps. Die herinnering zal mee Frantz bewogen hebben om zich onmiddellijk in te zetten voor het levensgevaarlijk project.

De uitgebreide familie Van Dorpe – ze waren met elf broers en zussen! – bood aanknopingspunten voor medewerkers uit de katholieke zuil: als belangrijkste de latere politicus Albert De Clercq uit Kortrijk, het hart van de vlasstreek (die zou ‘Baboon II’ worden). Er werden contacten gelegd met andere patriottische netwerken. Frantz hielp om dat van Tony Herbert uit te breiden naar Franstalig België. Hij bracht Jan Boon, het hoofd van het door de bezetter afgeschafte Nationaal Instituut voor Radio-omroep, in contact met Jef en zo met Londen. Boon leverde een uitgewerkt plan om een radiodienst in te richten die zou klaar staan bij de bevrijding; dat werd gerealiseerd door het netwerk ‘Samoyède’.

In februari 1943 stak Jef de Franse grens over, maar hij zou pas in november in Londen aankomen. Intussen was in juni een jonge Henegouwer als agent ‘Othello’ gear parachuteerd, met het adres van Frantz op zak en met als opdracht onder meer de uitbreiding van ‘Baboon’ om heel het Belgisch bevoorradingssysteem te infiltreren. Dus om te beginnen de Nationale Landbouw- en Voedingscorporatie, die door de bezetter was opgericht en bevolkt was met heel rechtse elementen. Daaronder zaten ook oud-Dinaso’s, waaronder Paul Persyn als directeur van de controleafdeling.

Persyn “zou een sleutelrol spelen in het dubbelspel binnen de NLVC”, schrijft Stuer, door er patriotten binnen te halen die informatie lekten en die de bevoorrading van ondergedokenen en verzetslui mogelijk maakten. Hij bracht Othello (Michel Losseau) en Frantz in contact met de secretaris-generaal van het Ministerie van Economische Zaken en Middenstand, Emiel De Winter, die dat spel zou meespelen. Wel verzette die zich tegen het in brand steken van koolzaadvelden zoals door Londen werd gepromoveerd; hij had zich publiekelijk verbonden dat het koolzaad en lijnzaad uitsluitend voor de eigen

bevolking bestemd waren. Persyn gaf sluiks opdracht om de voorziene sancties, tegen boeren die weigerden koolzaad of vlas te verbouwen, niet toe te passen. Hij kon zelfs de kaarten overmaken met de geplande onderwaterzettingen bij een geallieerde invasie, en de versterkingen van Antwerpen.

Losseau vertrok in november 1943 terug naar Londen en gaf de fakkel door aan Frantz, die daarmee in feite ‘Othello II’ werd. Zowel bij de Belgische regering als bij de Britten heerste veel wantrouwen tegen die vele heel rechtse figuren waarmee haar agenten samenwerkten. Maar uiteindelijk zou Frantz officieel erkend worden als hoofd van de Operatie Othello, wel met de opdracht om de koolzaadcampagne voort te zetten en het contact met De Winter te verbreken. Hij kreeg al in 1943 de graad van luitenant en later die van majoor.

Bij de bevrijding begin september 1944 nam Othello in Brussel bezit van de kantoren van de Landbouw- en Voedingscorporatie en van het Ministerie van Economische Zaken. Pas een week later werd de regering uit Londen overgevologen, en de Civil Affairs-commissie die het herstel van de wettelijkheid moest verzekeren. Daarmee was Othello ontbonden, maar Losseau, Van Dorpe en andere Othellomensen bemanden het heropgerichte Ministerie van Landbouw. Frantz was daar belast met de communicatie.

Op 27 september trad de nieuwe regering aan, met vooral ministers die in het land gebleven waren tijdens de bezetting, veelal verzetslui zoals de socialist Léon Delsinne aan Ravitaillering. Door de politiek die gevoerd werd in de chaotische situatie na de opheffing van de Landbouw- en Voedingscorporatie, voelden de rechtse verzetslui van Othello zich miskend. Op 17 oktober namen kapitein Losseau, majoor Van Dorpe en zes anderen ontslag.

Frantz voelde “alle banden met het nieuwe regime verbroken”, schrijft Stuer, maar met

de Britten stelde hij het nu best, want de man die verantwoordelijk was geweest voor Othello bij de Political War Executive, zat nu op de Britse ambassade in Brussel. Dat kwam Frantz van pas nu hij zich weer volop in het zakenleven kon werpen.

Met zijn gezag als weerstander pleitte hij ervoor om het lidmaatschap van een Duitsgezinde vereniging vóór 1942 niet automatisch te sanctioneren. Hij getuigde ten gunste van gewezen Dinaso's en pleitte later voor de begenadiging van veroordeelden. Bij de ontknoping van de koningskwestie in 1949-1951 trad hij op als een honderd procentige Leopoldist. Zijn CVP-burgemeesterschap schijnt voor hem geen politieke maar alleen een administratieve keuze te zijn geweest. Hij stierf in 1990.